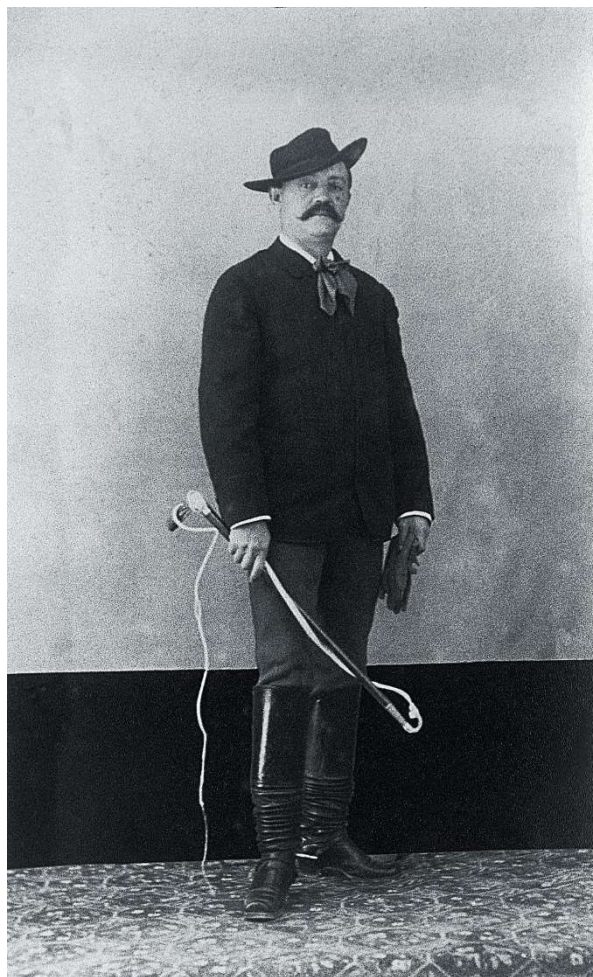

Manuel Domènech Vinyals. Un personatge foraster realment singular

Resum de la Biografia d'Esteve Canyameres publicada el 2016 per Carles Querol

A Manuel Domènech i Vinyals (Esparraguera, 1835 – Sentmenat, 1905) –el propietari de la hisenda d'Espieylls (Sant Sadurní d'Anoia, Alt Penedès) durant el darrer quart del segle XIX i els primers cinc anys del XX–, el coneixem sobretot per una anècdota: va ser ell qui el 15 d'octubre de 1887 va descobrir que la fil·loxera provenint de Gelida havia afectat els primers ceps del terme municipal de Sant Sadurní i va posar el crit al cel (és una manera elegant de dir-ho, ja que molt probablement el que va fer va ser renegar com un carreter). Anècdota apart però, qui era realment aquest personatge d'Esparraguera (Baix Llobregat) que molt de tant en tant es desplaçava a Sant Sadurní ? La seva biografia resumida no et deixarà indiferent. L'ha escrit l'amic de Sentmenat (Vallès Occidental) , Esteve Canyameres i Ramoneda, amb el títol Manuel Domènech i Vinyals: L'últim hereu Domènech d'Espieylls i l'últim Vinyals del Puig.

“ A la Catalunya vuitcentista és molt comú trobar un tipus de propietari rural que els cadastres i les matricules fiscal anomenen els hisendats, els hacendados de la documentació oficial. Es tractava, en una gran majoria de casos, dels propietaris de masos. La majoria significaven el resultat de l'acumulació de patrimonis de masos que per entroncaments familiars o adquisició havien anat a parar a una única família. La figura de l'hereu o la pubilla des de la Sentència Arbitral de Guadalupe encara havien contribuït més a la concentració de poder econòmic i territorial en poques mans.

Manuel Domènech i Vinyals, millor dit Vinyals del Puig, és un d'aquells exemples típics dels hisendats de la segona meitat del segle XIX que si ja eren prou acabats per la història de les seves nissagues, l'explosió de la vinya i la seva economia a la segona meitat del XVIII i fins a la fil·loxera encara els va fer més rics. Aquest ascens econòmic i social els va portar a una posició social en que podien tractar-se de tu a tu amb els burgesos barcelonins, la nova classe emergent dels fabricants o amb la vella noblesa rural catalana, amb la que varen fer front comú en organitzacions patronals com l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

El casament dels pares de Manuel Domènech havia estat un matrimoni desigual dins la riquesa. Ramon Domènech Gibert era l'hereu de la propietat d'Espieylls mentre que la mare Maria Mercè Vinyals del Puig i Vinyals del Puig, era la pubilla de can Vinyals del Puig d'Esparraguera i dels patrimonis afegits per herències i maridatges: Olivelles de Sentmenat, les Torres de Vacarisses, Duran de Capellades, i Mir de Masquefa.

L'ascens econòmic i social de la nissaga dels Vinyals del Puig havia començat a finals del segle XVI quan es va donar la situació que l'hereu dels Vinyals, en Bartomeu Vinyals del Puig i Bellsolà va quedar vidu amb un fill petit i hereu seu, en Salvador. Al mateix temps al mas Olivelles de Sentmenat havia quedat Eulàlia Cosidor vídua de l'hereu Antic Olivelles amb una filla petita i pubilla Elisabet Olivelles Cosidor. L'any 1594 van acordar capítols matrimonials dobles del vidu Vinyals amb la vídua Olivelles i dels fills, encara criatures, Salvador i Elisabet. Es pactava el casament dels fills infants per quan tinguessin l'edat legal per casar-se (15 anys ell i 13 ella) i nomenaven un consell de família amb un tutors que havia de vetllar pels dos infants. Sobre tot havien de vetllar perquè no es distraguessin del pacte principal que era consumir el matrimoni i la unió dels dos patrimonis. Així va ser, i així començà el creixement territorial de can Vinyals de Puig. Al segle XVII s'incorpora el patrimoni Duran de Capellades, i a principis del segle XIX incorporen els patrimonis de les Torres de Vacarisses i Mir de Masquefa.

A finals del segle XVIII Tomàs l'hereu de can Vinyals i el seu germà cabaler Jaume van casar amb Teresa i Rosa Torres Serra, germanes de la casa de les Torres de Vacarisses. Rosa, era la pubilla de les Torres i va casar amb Jaume Vinyals el germà no hereu, i Tomàs Vinyals l'hereu va casar amb Teresa, la germana no pubilla de les Torres. Així tot quedava a casa. A la següent generació a can Vinyals del Puig hi va haver pubilla i a les Torres un hereu. Van casar els cosins germans hereu i pubilla i així s'uniren els patrimonis Vinyals del Puig d'Esparraguera, i les Torres de Vacarisses. Aquest matrimoni dels cosins germans Vinyals del Puig van tenir una única filla i pubilla Maria Mercè, que fou la mare de Manuel Domènech i Vinyals del Puig.

Manuel Domènech i Vinyals del Puig, va néixer l'any 1835 a Esparraguera, nucli central del extens patrimoni familiar de la mare. Va tenir una germana, na Teresa, que maridà amb Jaume Raventós Pous, l'hereu de can Codorniu de Sant Sadurn d'Anoia. Manuel va casar l'any 1856 amb Maria Solà i Fàbrega, propietària de Piera amb qui va tenir dues filles, Maria Mercè, la gran, casada amb Ramon de Dorda i Olivella (hereu i propietari de can Dorda de Mataró i d'Olivella del Garraf) i la segona Assumpció que casà amb l'hereu de Cal Cassanyes de Sant Marçal del Penedès, en Josep Maria Rossell i Bages (cosí germà del Bisbe Torras i Bages).

Morta la primera dona abans de 1883, va casar amb Antònia Pallarès i Rufí, d'Esparraguera. Les males llengües parlaven que era l'amistançada que tenia ja en vida de la primera dona i amb la que va tenir una tercera filla, Consol, oficialment no reconeguda com a filla sinó com a germana petita d'Antònia Pallarès i Rufí. Consol néixer vers 1880 a Esparraguera i va morir a can Vinyals de Sentmenat l'any 1958.

La vida amorosa de Manuel Domènech Vinyals, sembla que fou poc ortodoxa i reprovada per la seva família i més si pensem en que eren una família molt coneguda al Penedès. A més, estava sota la òrbita de control social de l'Església, ja que no hem d'oblidar que una de les filles de Manuel, Assumpció, estava casada amb un cosí germà del bisbe Torras i Bages (A l'enterremant del bisbe Torras i Bages a Vic el 8 de febrer de 1916, presidien el dol per part de la família justament Assumpció Domènech Solà, el seu marit Josep Maria Rossell i Bages, els fills d'aquests i altres renebots del difunt.

Els germans Jové Nonell: Manuel, Victor i Maria Mercè, besnéts de Manuel Domènech i Vinyals néts de la filla gran Maria Mercè) m'explicaven en una entrevista a casa seva a Barcelona l'any 1987 que d'aquest besavi no en sabien pràcticament res, ja que quan eren petits a les reunions familiars quan

es parlava d'ell i la mainada volia parar orella, algú pronunciava la fatídica frase "roba estesa" i tothom canviava de tema.

La propietat de Sentmenat, es va convertir en residència oficial de la seva segona dona i les germanes d'aqueta Lluïsa i Consol (les conegudes popularment al poble de Sentmenat com les Senyorettes de can Vinyals). Era la propietat més allunyada dels "centres d'operacions" de Sant Sadurní i d'Esparreguera, per tant la finca més discreta. Era de la família materna dels del segle XVI, per tant no havia de rendir comptes a ningú i era molt bona per al conreu de la vinya i amb possibilitats de regadiu després de la construcció dels tres pantans a la riera que passa pel costat de la casa. Ací morí l'any 1900 la seva segona dona Antònia Pallarès Rufí a l'edat de 48 anys (es portaven 17 anys). Per ell fou un cop molt fort, fins el punt que el dia de l'enterrament va fer tapar amb draps morats totes les estàtues i sants de l'església (com si fos divendres Sant) perquè res ni ningú distraigués de l'atenció i pena per la difunta.

En l'àmbit de relacions socials Manuel Doménech Vinyals segurament tingué una relació d'amistat amb la família reial espanyola per la visita de la reina Isabel II per fer cures en el balneari de la Puda. Segons fonts de tradició oral recollides i que em va explicar en Francesc Subirana Oller (+) cronista d'Esparreguera, Manuel fou amic personal del Rei Alfons XII. En el món de la política fou alcalde d'Esparreguera en tres ocasions, l'any 1869, el bienni 1877-1878 i el bienni 1881-1882.

L'activitat política de amo de can Vinyals i Espiells, queda recollida en àmbits com un dinar que va pagar e tots els que van recolzar la elecció de diputat del districte Madorell Badia de l'any 1881: "El fraternal y espléndido banquete ofrecido dias atrás por el acaudalado propietario y buen patricio de Esparreguera don Manuel Domenech y Vinyals, en su magnífica morada, á los representantes de todos los pueblos que apoyaban al señor Madorell, con el levantado objeto de estrechar los lazos de unión entre las poblaciones de la derecha del Noya con las de la izquierda; la cordial y simpática recepción que los invitados merecieron de los habitantes de Esparraguera, agrupados a! rededor del espresado señor, como el que, más á fuer de persona ilustrada y de nobles sentimientos, amante del progreso y bienestar del distrito; y la reunión celebrada ayer en esta villa, tienen á nuestro sentir, una importancia trascendental y de influencia decisiva para la marcha futura de la comarca, por cuyo motivo al aplaudir como se merece el patriótico pensamiento del señor Domenech y Vinyals, felicitamos de corazón á cuantos han contribuido á realizarlo, enviando por segunda vez á la re-presentación nacional á nuestro buen amigo don Francisco de Asís Madorell". (La Vanguardia del día 31/08/1881, pàgina 9).

O també en anècdotes o no tant anècdotes, com la construcció de la carretera de Sant Sadurní d'Anoia a Sentmenat. Es sospitós d'entrada, el origen i final de la carretera en sengles llocs on el nostre protagonista tenia interessos molt importants, la finca d'Espiells i la finca de can Vinyals de Sentmenat. El que si sabem del cert és que la carretera havia estat projectada en el tram final Castellar del Vallès-Sentmenat, seguint l'antic camí ral de Sentmenat a Castellar, un camí ràpid i recte per la banda dreta del torrent de Cosidor. En Vinyals va aconseguir el replanteig del projecte i finalment que la carretera passes pel costat mateix de casa seva, a la banda esquerra d'aquest torrent. Actualment tots els usuaris d'aquesta carretera hem de patir un rosari de revolts des de l'entrada mateixa de Castellar del Vallès fins a que arribes a la casa de can Vinyals al terme de Sentmenat (uns 3 km de corbes i alguna de molt tancada).

Com hisendat i propietari, va fomentar les parceries de vinyes a totes les terres més marginals de les seves finques. Les terres més bones per vinya eren explotades directament amb jornalers. En aquest àmbit una de les seves manies de control el va portar a construir miradors o mirandes. A la masia de Sentmenat en va construir una des d'on observava a distància amb un llargavistes "un cataleju" el treball dels jornalers. A Espiells hi ha també una miranda, tot i pel que sembla, segons m'explica en Carles Querol, aquesta també tenia altres utilitats més lúdiques i personals.

La casa principal d'Esparreguera al carrer Arbres 19 era un gran casal del segle XIX. Especialment la planta "noble" on vivia, era el testimoni del poder econòmic. La distribució i les estances eren fetes a l'estil dels "principals" que podríem trobar a la Rambla de Catalunya de l'Eixample barceloní, amb habitacions ricament pintades i decorades amb utilització del pa d'or.

La potència econòmica de Manuel Doménech Vinyals ha quedat també en les obres i inversions a les seves finques. En general, la majoria foren millorades amb obres importants tant en els edificis com en la construcció d'infraestructures hidràuliques. A Sentmenat per exemple va construir un gran celler amb capacitat per 100 botes de vi de nou carregues (per tenir una referència del que significava un celler amb aquesta capacitat esmentar que a Sentmenat als anys quaranta del segle XX, la venda del vi d'una bota de nou càrregues donava per mantenir sense penúries una família de 6 a 8 persones durant tot un mes).

Les infraestructures hidràuliques foren també una de les seves obsessions. A Esparreguera a can Vinyals del Puig va fer obres hidràuliques segons m'informà Francesc Sobirana Oller. A Sentmenat va construir les tres preses que conformen actualment els llacs de can Vinyals. Totes les seves finques altament especialitzades en la vinya varen patir la fil·loxera, però tot i la disminució brutal dels ingressos, replantà amb peus americans. A més, per no perdre els guanys dels parcers i evitar que abandonessin les vinyes, per exemple en el cas de Sentmenat renovaven el contracte de parceria a la quinta part dels fruits.

Els darrers anys de la seva vida va fixar definitivament la seva residència a la propietat de Sentmenat on va morir. Des de la mort de la seva segona dona va durar 4 anys. Del seu enterro sabem també per tradició oral que va ser tot un esdeveniment digne d'un gran mandatari o si més no va eclipsar la pompositat dels periòdics "enterros" de membres la família dels marquesos de Sentmenat, Grans d'Espanya, a la capella del castell de Sentmenat. El fèretre de Manuel Doménech i Vinyals fou portat des de la finca de can Vinyals a la parròquia de Sentmenat en un armó d'artilleria, com si fos un general o un personatge molt important. El dia 14 de març de 1905 fou soterrat al cementiri parroquial (actual plaça del Cementiri Vell de Sentmenat).